

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Als laatste programmaonderdeel maken we kennis met Hildegard Sarrazin, muziektherapeute bij GGZ-Drenthe. Er staan twee djembé's, Afrikaanse trommels. Een moedige man uit de zaal wordt gevraagd met Sarrazin samen te gaan spelen. Wat volgt is een hilarisch schouwspel - de tranen rollen sommigen over de wangen - waarin scherp zichtbaar wordt hoe je via samen spelen gevoelens als macht, onmacht, afwijzing, afhankelijkheid, genieten en triomf kunt ervaren. Een prachtige afsluiting van het programma.

De Keerkring is een van de actiefste afdelingen die ik ken in het organiseren van lezingen, studiedagen en congressen; het toont zich daarmee een waar Kenniscentrum. De Keerkring verdient daar veel lof voor, temeer daar er weinig andere instellingen zijn die op dit gebied initiatieven nemen. Ik vond het programma goed opgezet. Bij de buitenlandse sprekers merk je soms dat hun verhaal niet altijd aansluit bij de Nederlandse situatie. Dat het in het buitenland soms anders verloopt, is wel interessant om te horen. Van Lawick was een belangrijke spreker. Als altijd helder in haar verhaal en didactische werkvorm, aansluitend bij de praktijk en met verbanden naar theorievorming. Ik mag graag naar haar lezingen gaan, maar daarmee kunnen andere sprekers niet gehoord worden. En zo heb ik volgens mij ook mooie zaken gemist.

Rob Thomson

Een dag met Leo van Dijk

Workshop georganiseerd door de adviescommissie Bij- en Nascholing van de NVRG, 1 april 2005, de Veste, Symforagroep, Amersfoort

Leo van Dijk is binnen de systeemtherapie in Nederland bekend als medeoprichter van het Lorentzhuis, als therapeut en opleider en als auteur van meerdere artikelen over theoretische kaders (zoals Van Dijk & Blom 2003; 2004).

Ter voorbereiding op de workshop kregen alle deelnemers het (nog niet verschenen) artikel *Systems theory revisited: couples and families as indivisible functioning units* van Blom & Van Dijk, met het nadrukkelijke verzoek dit van te voren te lezen. Het was een klein gezelschap dat zich verzamelde op deze zonnige dag. Dat de groep klein was, lag niet aan het aantal aanmeldingen maar was een bewuste keuze; de workshop was ruim overtekend. De opzet was om stil te staan bij het belang van een theoretisch kader voor systeemtherapie, zicht te krijgen op het door Van Dijk & Blom ontwikkelde systeemconcept en zo handvatten te krijgen voor het therapeutisch werk.

Na de opening door Jan de Lange en het bekende worstelen met de apparatuur kreeg Leo van Dijk het woord. In vlot tempo nam hij ons mee door de geschiedenis van de systeemtherapie, waarbij hij vooral de visie op het gezin als een symbolisch sociaal systeem belichtte. Deze visie is in de loop der jaren uit beeld verdwenen, met name omdat het abstracte ervan zo moeilijk is. In de praktijk leidt dat ertoe dat interventies eerder wor-

den gericht op individuele gezinsleden dan op de interactie.

Van Dijk bouwt voort op Luhmanns theorie van sociale systemen. Kernbegrip is dat gezinnen eerst en vooral sociale systemen zijn. Communicaties en niet mensen of de menselijke psyche zijn de elementen van een sociaal systeem. Daarmee wijkt hij af van de traditionele sociologische beschrijving van een systeem als het geheel van de betrokken individuen en hun onderlinge relaties. Informatie over het systeem wordt verzameld uit de interacties tussen de gezinsleden. Daarin zijn drie elementen belangrijk: beeld van het gezin; gezinsmythen; zelfbeschrijving van het gezin.

Van Dijk ziet het gezin dus als een sociaal systeem waarin communicaties de elementen zijn. In elk systeem is er de neiging om organisatie aan te brengen. Structuur binnen de communicatie komt door 'verwachtingsverwachtingen'. De gezinsleden worden ieder voor zich beschouwd als een psychisch systeem waarbij de elementen de bewustzijnsinhouden zijn. De structuur wordt aangebracht door de verwachtingen.

Door de plezierige manier waarop Han Blankstein regelmatig ruimte creëerde voor uitwisseling en discussie kreeg het workshopidee goed vorm. De kleine omvang van de groep droeg daar ook duidelijk aan bij.

De lunch werd buiten genuttigd en daarna werkte Van Dijk de theorie verder uit met het begrip 'code' van Luhmann. Elk sociaal systeem kent een code. Deze geeft het kader aan waarbinnen de communicatie plaatsvindt. De code is het leidende principe, maar is niet allesomvattend. Het justitieel systeem bijvoorbeeld kent als code 'recht-onrecht'. Binnen de partnerrelatie is het de code 'intimiteit' die het kader aangeeft van de communicatie. Problemen in de partnerrelatie

ontstaan vooral door een intimiteitbreuk. Binnen het gezinssysteem geldt een andere code, namelijk 'verantwoordelijkheid'. Van Dijk gaat bij problemen in gezinnen aan het werk met de partnerrelatie, dus binnen de code 'intimiteit'. Dit leverde flink tegengas op van Alice van der Pas, die juist het werken aan de verantwoordelijkheid voor de kinderen vooropstelt.

Hoe moeilijk het is om vanuit het theoretisch kader te kijken, bleek uit de oefening waarin bij diverse constellaties van gezinnen gescoord moest worden of er nu al of niet sprake was van een systeem. Twee voorbeelden: drie volwassen zusters die samenleven, geen gezin; een commune van zes volwassenen en hun twaalf kinderen, wel een gezin. Hieraan had wat mij betreft wat meer aandacht besteed mogen worden.

Aan de hand van een casus werd daarna getoond hoe het theoretisch concept toe te passen is in therapie. Hier werd meteen duidelijk dat een omschrijving van een systeem met behulp van een genogram niet aansluit op het uitgangspunt van Van Dijk, dat communicatie de basis is om naar een systeem te kijken. Op suggestie vanuit de zaal werd deze casus in een rollenspel omgezet met Leo als therapeut. Dit maakte duidelijk hoe het werken met het theoretisch concept eruit kan zien.

Afsluitend, Van Dijk noemt vier aspecten die het belang van theorieontwikkeling onderstrepen:

- het bevorderen van conceptuele ontwikkeling;
- het ordenen van therapiegegevens;
- onderzoek kan plaatsvinden op theoretische basis;
- de theoretische opleiding wordt eenvoudig.

Met name wat de eerste twee aspecten betreft vond ik het een inspirerende dag die

goed aansloot bij mijn verwachting, namelijk een gelegenheid om los van zorgprogramma's en behandelprotocollen te reflecteren op het vak.

Irene Kegel

Literatuur

- Dijk, L. van & Blom, T. (2003). Een systeemtheoretisch kader voor relatietherapie. *Systeemtherapie* 15(1), 4-26.
- Dijk, L. van & Blom, T. (2004). Vroege hechting en volwassen partnerrelaties: verschil en samenhang. *Systeemtherapie* 16(1), 19-33.